

СТУДЕНТТЕРДИН ЖОЖДОГУ ОКУУ ПРОЦЕССИНЕ АДАПТАЦИЯЛАНУУСУ

АДАПТАЦИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ СТУДЕНТОВ ВУЗА

ADAPTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF UNIVERSITY STUDENTS

Аннотация: Макалада студенттерди ЖОЖдогу окуу процессине адаптациялоо заманбап актуалдуу көйгөй экендиги белгиленет. Адаптация – бул байланыштардын, мамилелердин мүнөзүн өзгөртүү процесси. Окуунун натыйжалуулугу жана ийгилиги студенттин университетке киргенден кийин жаңы чөйрөнү өздөштүрүү жөндөмдүүлүгүнөн көз каранды. Окуу процессинин баиталышы адаптациянын татаал системасы.

Студенттин адаптациялоо маселеси теориялык проблемалардын бири жана ушул күнгө чейин талкуунун салттуу предмети экендиги белгиленип аны чечүүнүн жолдору көрсөтүлдү жана бир катар ыкмалар сунушталды.

Аннотация: В статье отмечается, что адаптация студентов к образовательному процессу в вузе является современной проблемой. Адаптация – это процесс изменения характера связей и отношений.

Эффективность и успех обучения зависят от способности студента освоить новую среду после поступления в университет. Начало процесса обучения представляет собой сложную систему адаптации.

Было отмечено, что проблема адаптации студентов является одной из теоретических проблем и является традиционным предметом обсуждения по сей день.

Abstract: *The article notes that the adaptation of students to the educational process at a university is a modern problem. Adaptation is the process of changing the nature of connections and relationships. The effectiveness and success of learning depends on the student's ability to master a new environment after entering the university. The beginning of the learning process is a complex system of adaptation.*

It was noted that the problem of student adaptation is one of the theoretical problems and is a traditional subject of discussion to this day.

Негизги сөздөр: *студент, адаптация, окуу процесси, ЖОЖ, мотивация, дисциплина, кесип, психология, милдет ж.б.*

Ключевые слова: *студент, адаптация, процесс обучения, вуз, мотивация, дисциплина, профессия, психология, задача и т.д.*

Key words: *student, adaptation, learning process, university, motivation, discipline, profession, psychology, task, etc.*

Студенттин университетке кабыл алынышы анын жашоосундагы бурулуш учур. Мектепте ар бир окуучу такай көзөмөлгө алынып, анын бүт өмүрүн мугалимдер жана ата-энелер уюштурат. Алар анын сабакка катышуусун, окуудагы жетишкендиктерин, командадагы мамилелерин көзөмөлдөп, ар кандай оор кырдаалдарда жардамга келишет. Ал эми университет таптакыр башка чөйрө. Бул жерде ар бир студент өзү үчүн жооп берет. Окуусунун канчалык ийгиликтүү өтүшү, окуу жайга тапшырганда алдыга койгон максаттарына жетери анын аң-сезиминен, жоопкерчилигинен көз каранды [6,103-б.].

Адаптация – бул байланыштардын, мамилелердин мүнөзүн өзгөртүү процесси. Студенттердин ЖОЖдогу окуу процессине адаптациялануусунун бир нече түрү бар. Алар төмөнкүлөр:

Уюштуруучулук. Бул окуу жана жашоо шарттарынын өзгөрүшүнө тиешелүү жана күн тартибине жана сабактарына, университеттеги жүрүм-турум эрежелерине жана мектепке салыштырмалуу жогорку окуу жүктөмүнө таасирин тийгизет. Жаңы графикке жана университет системасынын талаптарына көнүү үчүн убакыт керек.

Активдүүлүк. Бул адаптация иштин жаңы предметтери жана формалары менен таанышуу, семинарларга жана практикалык сабактарга, ошондой эле экзамендик сессияга даярдануу зарылдыгына байланыштуу.

Социалдык. Биринчи курстун студенти үчүн башка студенттер менен достук же жок дегенде нейтралдуу мамилелерди түзүү, өз ара жардам жана колдоонууну үйрөнүү, ошондой эле мугалимдер менен тил табышуу абдан маанилүү. Бул процесс дайыма эле ойдогудай боло бербейт. Университеттин командасындагы чыр-чатактар мектептегиге караганда азыраак болот, бирок дагы деле мүмкүн.

Кесипкөй. ЖОЖдо студент жаңы адистикти үйрөнөт. Ал эми адаптациянын бул түрү студент практикалык окууга өткөн соң акыркы курстарда биринчи планга чыгат. Ошентип ал өзү тандаган кесибин ичинен өзү издегенди көрө алат. Ал эми кээде бул көңүл калууга жана нааразычылыкка алып келет.

ЖОЖдо окуунун алгачкы мезгилинде студенттер үчүн көптөгөн кыйынчылыктарга кезигет. Узак мөөнөттүү көнүмүш мектеп стереотипинде кескин үзгүлтүккө учурайт, натыйжада алардын ичинен салыштырмалуу төмөн окуу көрсөткүчтөрүнө, баарлашууда кыйынчылыктарга жана билим берүү мотивациясынын төмөндөшүнө алып келиши мүмкүн [1,2-б.].

Көптөгөн изилдөөлөр окуунун натыйжалуулугу жана ийгилиги студенттин университетке киргенден кийин жаңы чөйрөнү өздөштүрүү жөндөмдүүлүгүнөн көз каранды экенин аныктады. Окуу процессинин башталышы адаптациянын татаал системасына тартат, ал татаал жана узакка созулган окуу процессин чагылдырат жана студенттик турмуштун жаңы шарттарына ыңгайлашуунун эң активдүү процесстери алгачкы жылдары болот.

Социалдык адаптациянын арасында маанилүү орунду жогоруда биз белгилеген кесиптик адаптация ээлейт, ал билимди, шарттарды жана окуу процессин уюштурууну, окуу жана илимий иште өз алдынчалык көндүмдөрүн өнүктүрүүнү билдирет. Студенттер туш болгон көйгөйлөр бир катар объективдүү себептер менен түшүндүрүлөт:

- тиешелүүлүгүнө жараша берилип жаткан илимдердин жана академиялык дисциплинанын татаалдыгы;

- ар кандай булактарды (маалымат, илимий жана популярдуу басылмалар, компьютердик маалымат базалары, интернет ресурстары) колдонуу менен маалыматты өз алдынча издөөгө жөндөмсүздүгү;

- информацияны иштеп чыгуу жана берүү үчүн жаңы технологияны колдонуу, ошондой эле аны ар

кандай формада көрсөтүү.

ЖОЖдо окуп жатканда кача албай турган маанилүү этаптардын бири, жаңы команда менен жолугушуу жана баарлашуу. Студенттердин жаңы командага ыңгайлашуу процесси тайпадагы кырдаалга, анын психологиялык климатына, сабак учурунда, достору жана мугалимдери менен болгон мамиледе студент өзүн канчалык кызыктуу, ыңгайлуу жана коопсуз сезээрине жараша болот [5,11-б.]. Билим берүү жамааты кош структурага ээ: биринчиден, бул анын көптөгөн өзгөчөлүктөрүн аныктоочу мугалимдердин жана кураторлордун аң-сезимдүү жана максаттуу таасиринин объектиси жана натыйжасы; экинчиден, билим берүү жамааты өзгөчө социалдык-психологиялык мыйзамдарга баш ийген, салыштырмалуу өз алдынча өнүгүп жаткан кубулуш. 1-курстун студенттик тобунун өзгөчөлүгү али калыптанып калган коллектив боло электигинде жана андагы жүрүм-турумдун калыптанган жана бекемделген эрежелери жана нормалары жок. Бул группада ар бир адам топтун ар бир мүчөсү үчүн жаңы адам. Эгерде студент мектепте көп жылдар бою белгилүү болсо жана ал буга чейин эле ага карата объективдүү эмес, белгилүү бир статуска ээ болсо, анда университетке киргенден кийин ал командада таптакыр жаңы статуска жана позицияга ээ болуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болот. Топтун ар бир мүчөсү жүрүм-турум эрежелерин жана нормаларын белгилөөгө жана бул топтун өзгөчөлүктөрүн калыптандырууга катышат. Жаңы студенттик команданын бардык мүчөлөрү өздөрүн ар кыл тараптан көрсөтүүгө, «күндөгү ордун» табууга жана башка студенттердин беделине жана урматына ээ болууга мүмкүнчүлүк алышат. Инсандын көрүнүшүнүн көптөгөн түрдүү критерийлери бар, мисалы: кийим-кече, жүрүм-турум, иш-аракет, баарлашуу стили, чыгармачылык, кесиптик жөндөмдүүлүк ж.б. Университетте студенттерди социалдаштыруу процессинде референттик топ катары улуу студенттердин таасири да орун алат. Белгилүү бир факультеттин студенттери коомдун калган бөлүгүндө айтылбаган белгилүү бир өзгөчөлүктөргө ээ топту билдирет [7,64-б.]. Биринчи курстун студенттери бул топко киргенде, толук кандуу мүчө болуу аракети менен улуу студенттерден анын өзгөчөлүктөрүн аң-сезимсиз түрдө кабыл алышат.

Адаптация процессинде студенттер төмөнкүдөй негизги кыйынчылыктарды баштан өткөрүшөт: анын өз ара жардамында жана моралдык колдоосунда мектеп жамаатынан мурдагы окуучулардын чыгып кетишине байланыштуу терс окуялар; кесипти тандоого мотивациянын белгисиздиги, ага психологиялык даярдыктын жетишсиздиги; жүрүм-турумду жана ишмердүүлүктү психологиялык жактан өзүн-өзү жөнгө салууну ишке ашырууга жөндөмсүздүгү, мугалимдердин күнүмдүк контролдоо адатынын жоктугу менен курчуган; жаңы шарттарда иштөөнүн жана эс алуунун оптималдуу режимин издөө; күнүмдүк жашоону жана өзүн-өзү тейлөөнү орнотуу, өзгөчө үйдөн жатаканага көчүүдө; өз алдынча иштөө көндүмдөрүнүн жетишсиздиги, конспект түзө албоо, баштапкы булактар, сөздүктөр, маалымдамалар менен иштөө ж.б. Алардын айрымдары объективдүү мүнөзгө ээ болсо, башкалары субъективдүү мүнөзгө ээ жана жетишсиз даярдык жана тарбиялык кемчиликтер менен байланышкан. Биринчи курстун студенттери туш болгон негизги кыйынчылыктарды аныктоого багытталган изилдөөнүн натыйжалары боюнча окуунун алгачкы айларында төмөнкүдөй олуттуу көйгөйлөр бар: академиялык жүктөмдүн байкаларлык көбөйүшү; жаңы окуу дисциплиналарын өздөштүрүүдөгү кыйынчылык; курсташтары менен мамиледе кыйынчылыктар; мугалимдер менен мамилелердин жаңы системасын куруу.

Биз биринчи курстарга университетке оңой адаптациялоого жардам бере турган бир катар ыкмаларды сунуштайбыз.

Максаттарды жана артыкчылыктарды туура пайдалануу. Көптөгөн студенттер университетти өздөрү тандап алганы үчүн эмес, достору ал жакка барганы үчүн же ата-энелери бул окуу жайды талап кылгандыктан киришет. Бул кесиптен көңүл калууга, төмөн көрсөткүчтөргө, психологиялык ыңгайсыздыкка алып келген жаңылыш мамиле. ЖОЖду тандоодо өзүңүздүн керектөөнү жана каалоону гана жетекчиликке алуу. Анан окуудагы жетишкендиктер, студенттер менен баарлашуу, мугалимдер менен иштөө боюнча так максаттарды коюу керек.

Университетти алдын ала изилдеп көрүү. Студенттердин окуу жайын мүмкүн болушунча алдын ала билүүгө аракет кылышса, университеттин шартына ыңгайлашуусу жеңил болот. Кылдат университет жөнүндө бардык жеткиликтүү маалыматтарды изилдеп - расмий сайтында, коомдук тармактарда топтордо. Башка студенттердин сын-пикирлерин окуу. Көпчүлүк университеттер ачык эшик күндөрүн үзгүлтүксүз уюштуруп турушат. Жогорку класстын окуучулары билим берүү мекемесине барып, аны ичинен таанып, жетекчилик, мугалимдер менен тааныша алышат. Канчалык көп маалымат чогултса, мектепке жана жаңы шарттарга көнүү ошончолук жеңил болот.

Убакытты башкарууну колдонуу. Көптөгөн студенттер убактысын сарамжалдуу пайдаланууну билишпейт. Алар аны көңүл ачууга жумшашат, анан дүрбөлөнгө түшүп, экзамен алдында бир түндүн ичинде бардык материалдарды үйрөнүүгө аракет кылышат. Ал ошондой эле башка жол менен болот: студент окууга өтө көп убактысын арнайт, класстын мыктысы болууга жана мугалимдердин көз карашына ээ болууга умтулат. Натыйжада ашыкча жүктөө жана чарчоо окуунун сапатына таасирин тийгизет.

Мындай экстремалдардан алыс болуу зарыл. Окууга да, эс алууга да убакыт болушу керек. Андыктан убакытты башкарууну колдонуу он натыйжа берет.

Жогоруда көрсөтүлгөндөй, ар бир ЖОЖдун эң маанилүү педагогикалык милдеттеринин бири – 1-курстун студенттери менен иштөө, алардын билим берүүнүн жаңы системасына, коомдук мамилелердин жаңы системасына тезирээк жана ийгиликтүү көнүшүнө, ошондой эле аларды өздөштүрүүсүнө багытталган иш алып баруу. Жаш адам үчүн бул татаал мезгилде университеттин милдети — анын окуунун жаны шарттарына тезирээк жана ийгиликтүү, ыңгайлуу болушуна жана студенттик коллективдин катарына кошулушуна жардам берүү.

Адабияттар:

1. Авдиенко Г.Ю. Влияние мероприятий психологической помощи студентам в начальный период обучения на успешность адаптации к образовательной среде вуза // Вестник психотерапии. - 2007. - № 24. - С. 8-14.

2. Алёхин И.В. Изменение условий подготовки студентов высших учебных заведений и их адаптации в условиях трансформации российского общества // Вестник Башкирского университета. - 2008. - № 2. - С. 366-368.

3. Баданина Л.П. Анализ современных подходов к организации психолого-педагогического сопровождения студентов на этапе адаптации к вузу // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. - 2009. - № 83. - С. 99-108.

4. Бисалиев Р.В., Куц О.А., Кузнецов И.А., Деманова И.Ф. Психологические и социальные аспекты адаптации студентов // Современные наукоемкие технологии. - 2007. - № 5. - С. 82-83.

5. Карabanов А.А., Погорелко А.Н., Ильин Е.А. Использование информационных технологий в процессе адаптации студентов младших курсов // Известия Института инженерной физики. - 2010. - № 15. - С. 21-23. 29.

6. Колмогорова Л.А. Особенности мотивации учения и адаптации студентов-первокурсников с различными типами профессионального самоопределения // Мир науки, культуры, образования. - 2011. - № 4. - С. 100- 103.

7. Эрдынеева К.Г., Попова Р.Э. Функциональная асимметрия мозга как условие адаптации студента к учебной деятельности // Успехи современного естествознания. - 2009. - № 1. - С. 64-66.